

ב. אין הקדש והזמנה לעבודה זרה (ע' סנהדרין מז-מח), הלכך משמשי ע"ז של עובדי כוכבים אינם אסורים עד שיעבדו בהם (אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים – אם אינו ענין למקומות שאינם נאסרים, תנהו ענין לכלים. וכתוב 'אשר עבדו'). משמשי עבודת כוכבים של ישראל – ספק האם לדמותם למשמשין של עכו"ם או לע"ז של ישראל שאסורה מיד לדברי רבי ישמעאל [ולרבי עקיבא ודאי אין נאסרים עד שעת עבודה].

איבוד משמשי ע"ז – מצוה (אבד תאבדון...). לרוב מוני המצוות, הריהי כלולה במצות איבוד ע"ז עצמה. ויש מי שמנאה כמצוה לעצמה (סמ"ק מג).

דף נב

- צ. א. טומאה שיש בכלי תשמישי ע"ז – מדאורייתא היא או מדרבנן?
ב. נפגם הכלי וחזר וריתכו – האם חזר לטומאתו הישנה, אם לאו?
ג. ע"ז שביטולה – האם טומאתה פרוחה ממנה?
ד. תקרובת ע"ז שביטולה – האם נטהרה מטומאתה?
א. טומאת כלי תשמישי ע"ז – מדרבנן.

ב. כלי מתכת שנטמאו טומאה דאורייתא ונשברו וחזרו ורותכו (ע"י ריקוע בהקשה או ע"י התכה. ערשי וערוך 'רתך') – גזרו עליהם שחוזרים לטומאתם הישנה. אבל בטומאות דרבנן (כגון כלי שנטמאו במשקין טמאים. ובכלים ששייך בהם טומאה דאורייתא, לאפוקי כלי זכוכית. עתוס') – נסתפק רב המנוגא האם חוזרים לטומאתם אם לאו. ואת"ל שאינם חוזרים, שמא בטומאת עבודה זרה משום חומרתה – חוזרים. ועלה ב'תיקו'.

- א. מסקנת ההלכה שבטומאה דרבנן ספק אם חזר לטומאתו אם לאו (רמב"ם כלים יב, ט ורעק"א ומעשה רקח שם). ויש אומרים שרק בטומאת ע"ז ספק, אבל בשאר טומאות דרבנן – לא חזרו לטומאתם הישנה (מאירי).
ב. יש לדייק מרש"י שרק אם חזר וריתכו לצורך עבודת כוכבים נסתפקו שמא חזרה טומאתו [אעפ"י שלא עבד בו], אבל ריתכו סתם – פקעה טומאתו, שכבר בוטל הכלי בשבירתו (מהר"ם). ויש חולקים (עתורי"ד).

ג. עבודה זרה שביטולה – בטלה טומאתה כשם שפקע איסורה. דוקא בע"ז של נכרי שמועיל בה ביטול, אך לא של ישראל (וע' ריטב"א כאן; אבי עזרי תנינא שאר אבות הטומאות ו, ז).

ד. נסתפק רבי יוחנן האם יש ביטול לתקרובת של אכלים, לטהרה מטומאתה אם לאו – שאעפ"י שאין מועיל ביטול לתקרובת להתיירה, אפשר שמועיל כלפי טומאה דרבנן. 'תיקו'.
מבואר בגמרא שבכלים אין ספק, שהואיל ויש להם טהרה במקוה ודאי מועיל גם הביטול לטהרם. לפרש"י הכוונה לכלים המשמשים לע"ז, אבל כלים שהם 'תקרובת' – דינם כאכלים (וערמב"ן). והתוס' והראב"ד (מובא בריטב"א) חולקים וסוברים שאף כלים שהם תקרובת מועיל להם ביטול לטהרם.

צא. א. כלים ששימשו בהם בבית חוניו – האם מותרים לשירות במקדש?
 ב. כלי קודש שנשתמשו בהם לע"ז – האם משתמשים בהם עוד לגבוה?
 ג. מה נעשה עם אבני המזבח ששקצו אנשי יון בהכנסם לקודש, ומדוע?

א. כלים ששימשו בבית חוניו (= מקום הקרבת קרבנות שנבנה באיסור); למאן דאמר בית עבודת כוכבים היה – ודאי אין משתמשים בכליהם בבית המקדש. ואפילו לדעת החולק אמר רבי שאסורים, שכשם שקנסו את כהני בית חוניו מלשמש במקדש, על שהקריבו בחוץ, כמו כן אסרו כליהם (אלא יגנוזו. רמב"ם ביאת מקדש ט, יד).

ב. אע"פ שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, כל כלי המקדש שנשתמש בהם אחז לעבודת כוכבים, גנום חזקיהו והקדיש אחרים תחתם.

מתוס' משמע שלא נאסרו אלא לגבוה. ואולם רש"י (נד): כתב שאסרום גם להדיוט (וכ"כ הר"ן ועוד). מרש"י ותוס' מבואר שקנס חכמים הוא. והר"ד כתב שהוא איסור תורה. וכן הוכיחו מהרמב"ן נג ומהר"ן בנדרים לו – שע"י מעשה אוסר אדם דבר שאינו שלו. וגם בזה י"א שאינו אלא איסור לגבוה. וי"א אף להדיוט (ע' מאירי וריטב"א להלן נד).

ג. אבני מזבח ששקצו יוונים לעבודת כוכבים (רב ששת. וראה בספר 'מנהגי ישראל' ח"ה עמ' ט ואילך) – נאסרו (ובאו בה פריצים וחללוהו. לימד הכתוב שמשכנסו עכו"ם להיכל יצאו כליו לחולין, והואיל וכן הרי קנאום מן ההפקר וכשנשתמשו בהם לעבודת כוכבים נאסרו מדין תורה אפילו להדיוט (רש"י). ולהרמב"ן הוא הדין לשאר כלי שרת). ולכן גנוזים בית חשמונאי [בלשכה מזרחית-צפונית שבעזרה], הואיל ולא היה אפשר לבטלן בשבירה שהרי צריך 'אבנים שלמות', וכן אי אפשר לבטלן ולתקנן אחר כך, שהרי אסורות בהנפת ברזל. וגם לשימוש הדיוט לא הוציאו על ידי שבירתן – משום שנשתמשו בהן לגבוה ולא אורח ארעא להשתמש בהן הדיוט, לכך הוצרכו לגנוזן.

א. נראה שיש ללמוד מדברי הכתובים בעזרא (א) ובדניאל (ה) ומכמה מקומות בגמרא, שלא נתחלל אלא מה ששקצו האויבים, וכן כל מה שנטלו לעצמם כמו כסף וזהב ומטבעות, אבל הכלים שנטלו נבוכדנצר מהמקדש, נשארו בקדושתם. וכל שכן שהכותל המערבי שאינו חרב לעולם, לא נמסר כלל לפריצים ולא יצא לחולין (עפ"י אגרות משה ח"ח קדשים סג, יב. וצ"ע מגדריים סב. שבלשצר שנשתמש בכלי המקדש, נעשו חול משום 'ובאו בה פריצים...').

ב. יש מי שלמד מכאן על ארון הקדש שנשבה קדושתו פוקעת משום 'ובאו בה פריצים וחללוהו' (ע' מקדש דוד סי' ב סק"א. ובמנחת מרדכי שם העיר שלפרש"י והרמב"ן שבכניסת העכו"ם כבר יצאו כליו לחולין, מהי תיתי לארון שנשבה. וכן להר"ה שפירש משום ההשתמשות בכלים, מנין שבשביה לבד ללא השתמשות תיפקע הקדושה).

דפים נב – נג

צב. א. ע"ז שביטלוהו, מה דין משמשיה?
 ב. האם מועיל ביטול למשמשי ע"ז?
 ג. האם ע"ז של ישראל יש לה בטלה? ומה יעשה בה?
 ד. האם ישראל יכול לבטל ע"ז?
 ה. מה דין ביטול ע"ז ששותפין בה ישראל ועובד-כוכבים?

- א. ביטול עבודת כוכבים מועיל לבטל משמשיה.
א. לדברי הראב"ד (מובא בר"ן וריטב"א), מועיל הביטול למשמשין אפילו הם ביד ישראל. ויש אומרים דוקא באו לידו ולא זכה בהם (עריטב"א).
ב. העובד להר וכד' וביטלו; יש להסתפק האם נתבטלו בכך המשמשין אם לאו, כי שמא הואיל וההר לא נאסר מעולם אין ביטולו כלום (עפ"י מנחת חינוך תכה).
- ב. ביטול המשמשין מועיל להם בלבד, אך לא לע"ז עצמה.
- ג. ע"ז של ישראל אין לה בטלה וטעונה גניזה (ושם בסתר – מלמד שטעונים גניזה; לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה"א – מה מזבח טעון גניזה אף אשרה).
א. לפרש"י (ותוס' יבמות קד.), גונזה בקרקע בשלמותה. והתוס' והריטב"א מפרשים שטעונה שריפה ושחיקה כע"ז של גוי.
ב. משמשי ע"ז של ישראל; יש אומרים אין להם ביטול (עפ"י ראב"ד רמב"ן ומאירי) ויש אומרים יש להם (רב האי. מובא בריטב"א ומאירי; וע' גם בטור יו"ד קמו ובהגהות מיימוניות פ"ח בשם היראים).
- ד. אין ישראל יכול לבטל עבודה זרה, לא שלו ולא של גוי (שעובד כוכבים פוסל אלוהו למדו, ולא ישראל. רש"י).
אפילו נתן לו רשות עובד כוכבים לבטל אליליו, אין יכול ישראל לבטל (רמב"ם ח, ט; יו"ד קמו). ויש שכתבו שבאופן זה מבטל (עפ"י שלטי הגבורים).
- ה. עכו"ם ששותפים בה ישראל ועובד כוכבים; ישראל ודאי אינו יכול לבטלה, לא את חלקו ולא חלק העובד-כוכבים.
העובד-כוכבים, בילדותו שנה רבי שיכול לבטל הכל, כי ישראל עובדה על דעתו של העכו"ם. ואולם בזקנותו חזר ואמר שאין יכול לבטל.
הלכה כדברי רבי בזקנותו (רמב"ם ח, ט; יו"ד קמו). ואף חלקו של העכו"ם אסור, שבדאורייתא אין ברירה (עמאירי). ויש אומרים שאיסורי ע"ז דרבנן הלכך חלקו של העכו"ם מותר, שהרי בדרבנן יש ברירה (עפ"י אור זרוע ע"ז רי).

דף נג

- צג. א. מהם דרכי הביטול של עבודת כוכבים?
ב. אלו מעשים אינם נחשבים כביטול לדברי הכל?
ג. אלו אופני ביטול שנויים במחלוקת?
א. אופני ביטול עבודת כוכבים:
עובד כוכבים שקטע ראש אזנה, ראש חוטמה, ראש אצבעה; פחסה בפניה וקלקל צורתה – אע"פ שלא חיסרה; עבודת כוכבים שעזבה עובדיה בשעת שלום [או אף בשעת מלחמה – באופן שיכולים לחזור ולא חזרו, כגון בית נמרוד שנפצו ממנו בוני המגדל ולא חזרו].
וכן מבואר בסוגיא שהמשכן עבודת כוכבים על דעת חבלה, לדברי הכל בטלה.
מבואר לעיל שהמחפה דרכים באבני מרקוליס או שבנאם בבנין (רמב"ם ח, יב) – בטלו.